

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

29. De Consultatione rationis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

De consultatione rationis.

in bono quocunque, quod propter se appetitur, siue sit simpliciter summum, & vltimum, & cuius gratia cætera omnia appetantur, siue sit iucundum, & suauè bonum, siue honestum, & pulchrum. Nam cum primò nobis iucunda bona, vel honesta obiecta sunt, statim oblectantur: & voluntas in ipsis conuiescit, & hoc est bonis perfrui: Vt vero est aliquid vltro, & liberè assequere propter aliud cõsequendum. Quapropter statim, atque voluntas ex consultatione rationis aliquid, quod est ad finem aptum, & accommodatum eligit, eo vitur, vt sine opratum commodè consequatur.

S. Tho. 1. 2.
q. 16. ar. 4.
C. ad 1. C.
ad 3. Rich.
2. d. 1. a. 1. q.
4. Caieta.
Cõtr. Me.
di. 1. 2. q. 16
ar. 4.

Colligi videtur ex
Almaino
tract. 3.
Mor. c. 2.

Rich. 1. d.
2. n. 1. q. 4.

Textò queritur, An in humanis nostris actionibus Vnus sit actus voluntatis re ab electione distinctus. S. Thomas apertè docet in nobis, cum quippiam agimus, primò esse intentionem finis; mox electionem eius, quod ad finem vtile indicatur; & deinde vsum, id est, alium voluntatis actum, quo voluntas adhibet cæteras corporis facultates ad faciendū id, quod est à nobis electum. Veluti pedibus vitur ad incessum, videlicet ad progrediendum, & perueniendum, quo vult: vitur oculis ad videndum, auribus ad audiendum; hoc est mouet, & excitat aspiciendi vim & facultatem, & oculos ipsos ad intuendum id, quod appetit, & aures ad audiendum. Cæterum alij tradiderunt non esse necessarium ponere huiusmodi actum ab electione distinctum, sed sufficere efficacem electionem eius, quod est vtile ad finem consequendum, quoniam eiusmodi electionem consequitur necessario actus, & motus facultatum exsequentium: siquidem omnes corporis vires, quæ rationi, & voluntati ex necessitate nature subiiciuntur, statim vt adest efficax voluntatis electio, ex conditione, & necessitate sese applicant ad faciendum, quod electum est, non aliunde impeditur. Sed certè S. Thomas admodum probabiliter docet, vnum in humanis actibus esse actum ab electione diuersum; electio etenim ad duo refertur, nempe ad finem, & ad id cui præfertur consilio, & iudicio rationis id, quod eligitur: sed vñ tantum comparatur, & confertur cum fine, ad quem assequendum assumitur id, quo vitur, vt rectè docuit Richardus. Non enim est cur negemus, facta efficaci electione eius, quod est ratione iudicatum vtile ad finem, voluntatem sese applicare ad id exequendum, & opere complendum: hoc autem nihil aliud est, nisi vt cæteris corporis facultatibus à natura datis ad id, quod volumus, officium obeundum. Vt vero facultatibus, nihil aliud est, nisi voluntatem sese ad opus accingentem, cæteras facultates ad id exequendum applicare & accommodare. Quicquid verò de ijs opinionibus sit, certum est, vnum ab electione distingui in his, quæ agimus ministerio, & opera alicuius instrumenti extrinsecus adhibiti, quod dicitur exurere volumus, igne admoemus, quod est igne vt ad exurendum: pari ratione machinas adhibemus ad deiciendos parietes, & socios nobis adiciimus, & adiungimus tanquam administratos ad aliquid faciendum: sic vitur calamo ad scribendum penicillo ad pingendum, cultello ad sciendum.

PRIMO queritur, Quidnam sit consultatio in humanis actionibus. Respondeo, esse inquisitionem in re dubia faciendam. Dicimus, inquisitionem, quoniam inquisitio latius patet, quam consultatio: nam in speculandis rebus etiam est inquisitio, propterea quod aliquando quippiam est dubium: & inquirimus ad sciendum: immò etiam inquiritur in reos, & improbos, quo eorum facta planè cognoscantur, ac vt puniantur pro meritis ipsorum, nec absoluantur. Cùm igitur inquisitio sit in re agenda alioqui dubia, est consultatio. Dicimus, in re dubia: quia quòdo res est planè comperta, nulla est inquisitio, aut consultatio. Inquisitio est excogitatio rationis, aut rei alterius vtilis ad sciendum, vel ad agendum. Constat igitur consultatio ex inquisitione, & consilio in re dubia faciendam: nam consilium est rei faciendæ, vel non faciendæ excogitata sententia.

Secundo queritur, An consultatio sit actus rationis an voluntatis? Respondeo, Re, & substantia esse actum rationis; causa verò, & origine voluntatis. Sicut enim electio est actus voluntatis ex iudicio rationis tãquam ex origine profectus; sic etiam consultatio est actus intellectus ex proposito, & intentione voluntatis in finem tãquam ex principio surgens; nam voluntas primò in finem mentis oculos conijcit, ipsum appetit, ac vult, & per aliquod vtile remedium curat obtinendum. Ex hac intentione finis ratio mouetur ad consultandum de eo, quod est vtile ad finem assequendum: consultatione facta iudicat ratio quid sit vtile, aut inter multa, quid reliquis vtili ad finem adspicendum, & tunc fit electio in voluntate. Ex his intelligitur meritiò passim dici electionem fieri ex consultatione, vel ordinatione, vel deliberatione rationis: hæc enim tria idem penitus significant. Ordinatio rationis est, cum mens quippiam cognoscit, & iudicat reatum ad aliud; & ante electionem ratio id perspicit, & discernit, quod cõducit ad finem. Deliberatio rationis dicitur eo ipso, quod mens iudicando decernit hoc vel illud esse vtile ad finem commodè consequendum.

Tertio queritur, An consultatio solum in rationis inquisitione consistat, an verò etiam in iudicio? Caietanus docet consultationem ex inquisitione, & iudicio consistere. Alij vero putant consultationem in sola inquisitione consistere, quandoquidem consultatio nihil aliud est, nisi inquisitio eius, quod est ad finem vtile in re dubia faciendam. Et certè hoc est probabilius, & verius.

Quarto queritur, An tantum consultemus ea, quæ diriguntur ad finem? Aristoteles satis manifestè docet nos nequaquam consultare de fine, vt sæpè iam dixi: quare non consultamus de bono iucundo, vel honesto, hoc enim bonum sui gratia appetitur, non alterius: ac in consultatio nem ac deliberationem cadit id, quod ad aliud consequendum vtile apparet: consultamus enim de vtili. Nihilominus tamen consultare, ac deliberari solet, vtum hoc, aut illud sit honestum, an turpè: & duobus propositis honestis, Vt ū sit honestius: item vtum hoc sit iucundum, an molestū. & iniucundum,

De consul-
tatione ag-
git Arist.
li. 3. Ethic.
ca. 2.

Caiet. 1. 2.
q. 14. ar. 1.
Medi. 1. 2.
q. 14. ar. 1.

Arist. lib. 3.
Ethic. c. 3.

cundum, & duobus iucundis oblati, utrum sit iucundius. V. G. consultatio est, an in tanto cibo, aut portione sit temperantia, sit iucunditas. At verò tunc non consultatur de fine absolute: sed de fine ad certam materiam contracto, & deducto, ut Aristoteles tradidit.

Quintò quæritur, An in vniuersum libera actio consultationem requirat? Quidam arbitrantur in hominibus non esse liberam actionem sine consultatione rationis: in Deo tamen esse plenissimam libertatem absque vlla consultatione. Sed dicendum existimo etiam in nobis esse liberam actionem absque consultatione. Nam libera actio tripliciter potest contingere: Primò cum duo, aut plura bona, vel iucunda, vel honesta; aut cum vno iucundo, alterum verò honestum voluntati offeruntur: & tunc voluntas libere vnum velle & amare potest cæteris reiectis: in hoc enim libertas est, cum plura bona voluntati offerantur; & hæc sufficit ad meritum, vel peccatum: & tamen non est consultatio, quia non consultamus, deliberamus nisi de bono ad finem vtili. Secundo modo libertas est, cum vnum tantum, vel iucundum, & suauè bonum, vel honestum voluntati obijcitur, quod voluntas velle, & non velle, aut nolle potest: nam cætenus est libertas ad plura, quatenus voluntas bonum sibi propositum potest amplecti, aut non amplecti. Hæc etiam libertas quamuis sine consultatione sit, ad meritum, vel peccatum sufficit. Tertio libertas est in ijs, quæ consultatione rationis eligimus ad finem vtiliter consequendum.

Sextò quæritur, An possit voluntas ad quippiam appetendum moueri ex sola rei obiectæ cogitatione, & noticia simplici? Duæ sunt opinioniones, Vna docet non posse, quia Aristoteles aperte tradit non moueri appetitum, nisi mens siue ratio opinetur, & iudicet, hoc est, nisi quippiam asseruerit, aut neget: Altera tradit aliquando voluntatem ex simplici rationis noticia promoueri ad aliquid appetendum, quia non minus voluntas potest à ratione moueri, & impelli, cuius consilio regitur, quam appetitus animalis sensu: sed animantes ad bonum feruntur, & malum auerfantur, & fugiunt ex sola imaginatione simplici, siquidem nihil affirmant; aut negant: non enim belluz enunciationes afirmando, aut negando componunt, & formant, ut quidam falsò arbitrantur. In hac quæstione dicendum est, voluntatem ex simplici mentis noticia posse moueri ad aliquid appetendum vel repudiandum. Anima duertendum est simplicem rationis noticiam posse duplicem esse: vna est, qua mens intelligendo concipit rerum imagines, & res ipsas tantummodo, ut veras percipit, non ut bonas. Et hæc simplex rei notitia voluntatem ad faciendum non mouet. Altera vero notitia est, qua mens siue ratio cognoscit, ac percipit aliquid, ut bonum homini conueniens, & commodum, nempè ut iucundum, vel honestum, vel vtile, & huiusmodi noticia quamuis sit simplex, hoc est, quæ nihil afirmer, aut neget, non est absque iudicio rationis, & hæc sine vlla enunciatione sufficit ad voluntatem permouendam, ut aliquid appetat, tanquam sibi conueniens, vel aliquid repuat tan-

quam sibi perniciosum, & noxium, quoniam omnis facultas appetens sese confert in rem sibi obiectam tanquam in finem suæ naturæ congruentem, sed bonum cogitatione perceptum, ut boni rationem siue speciem habet, est voluntatis obiectum, ergo statim atque est voluntati propositum, & iudicatum, ut bonum, voluntas illud velle, & prosequi amore potest: ac ita beata illæ mentes, & spiritus in patria cœlesti vnicò simplici aspectu sicut cognoscunt, ac iudicant Deum trinum, & vnum, sic etiam intuentur, ut bonum; & ideo summo quo possunt amore amplectuntur: & quoniam cognoscunt Deum, ut supremum omnium rerum dominum, & principem, eum reuerentur, & colunt. Quare Aristoteles, S. Thomas, & alij tum Philosophi, tum etiam Theologi cum communiter tradunt per simplicem rei obiectæ noticiam voluntatem non moueri, noticiam accipiunt pro ea, qua simplices, & nuda rerum veritates cogitantur, & cognoscuntur: quod nos etiam confitemur: non autem intelligunt eam noticiam qua quippiam percipitur, & iudicatur, ut bonum honestum, vtile, vel iucundum.

Cap. XXIX.

De imperatis actibus voluntatis.

HACTENUS explicuimus actiones elicitas voluntatis: reliquum est, ut non nihil de imperatis actibus disseramus.

Primò quæritur, An imperare sit actus voluntatis, an potius rationis? Duæ sunt opinioniones. Prima vult esse actum voluntatis. Ita videntur sentire Anselmus, & Bonauentura, atque id aperte tradunt Scotus, Henricus, Ockham, Durandus, Almyntus, & Medina. Id probant in primis: quia voluntas est veluti domina, regina, & imperatrix omnium humanarum facultatum: nam ipsa omnes mouet, & impellit, quo vult, & ad id, quod vult, & ipsa est omnium suprema. Deinde quia actus imperandi semper est cum vi impellente, & cogente: at ratio non cogit, non impellit ad opus, sed voluntas. Item quia voluntas omnes hominis facultates adhibet, & applicat ad sua munera, & officia obedienda: & ipsa est quæ omnibus facultatibus vtiur tanquam ad ministris. Postremò quoniam ad imperium pertinent duo illi actus nimirum, Fac, vel, Ne facias: at huiusmodi actus non possunt esse rationis, sed voluntatis mouentis, & impellentis ad agendum. Secunda opinio tradit, imperium esse actum rationis. Sic aperte sentiunt S. Thom. 1. 2. quæst. 17. art. 1. & ibi Caiet. Conrad. Medi. Sor. libr. 1. de Iust. quæst. 1. art. 1. Richard. 3. dist. 33. art. 2. quæstione 6. ad 3. & probant, quia teste Aristotele, Prudentia est proprie præcipere, non solum exquirere, iudicare: Sed Prudentia est rationis, igitur hæc imperat, non voluntas. Item ad actum imperandi spectat dirigere, & præscribere quid sit agendum, & quid euitandum. Item imperantis est denunciare alteri, quid oporteat eum facere. Sed denunciare non est voluntatis, sed rationis. Ad hæc, imperare, & obedire ad se inuicè referuntur;

Ansel. l. b. de concep. Virg. ca. 4. Bona. 3. d. 17. a. 1. q. 1. n. 12. Hen. quodl. 9. q. 6. Scot. 3. d. 36. q. 1. a. 2. Dur. 2. d. 24. q. 2. C. d. 37. q. 2. Abstrac. 1. moral. 2. Medi. de panis. tra. d. 6. q. 2. de oratio. no. Mai. 3. d. 33. qu. 7. Castrus li. 1. de lege par. ca. 1. Gabr. 2. d. 39. q. 1. hr. 2. nota 3.